

ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชี ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย

Relationships between Audit Competency and Audit Quality of Certified Public Accountants in Thailand

ชนาทิพย์ วัฒนสุชาติ¹, อิงอร นาชัยฤทธิ², จิราพรพรณ ช่อรักษ์³

Thanatip Wattanasuchart¹, Ing-orn Nachailit², Jirapun Chorruck³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่ 26 กันยายน – 26 พฤศจิกายน 2555 และมีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ทั้งสิ้น จำนวน 123 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับที่ร้อยละ 30.75 ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะทางการสอบบัญชี ด้านเทคนิคการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชี 2) สมรรถนะทางการสอบบัญชี ด้านการเข้าใจสภาพของเหตุการณ์ในกิจกรรมการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชี 3) สมรรถนะทางการสอบบัญชี ด้านการติดต่อสื่อสาร มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพ การสอบบัญชี และ 4) สมรรถนะทางการสอบบัญชี ด้านการปรับตัว มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพ การสอบบัญชี ดังนั้น ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย ต้องตระหนักและเล็งเห็นถึงการพัฒนาและปรับปรุงการสอบบัญชีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่การสอบบัญชี อันนำไปสู่คุณภาพของการสอบบัญชีที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : สมรรถนะทางการสอบบัญชี, คุณภาพการสอบบัญชี, ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

¹ นิสิตระดับปริญญาโท, หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

^{2,3} อาจารย์, คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master's Student of Accounting, Mahasarakham Business School, Mahasarakham University.

^{2,3} Lecturer, Mahasarakham Business School, Mahasarakham University.

Abstract

This study aimed to test Relationships between Audit Competency and Audit Quality of Certified Public Accountants in Thailand. Questionnaires as data collected tools. The period of data collection since September 26 to November 26, 2012 and the total 123 complete questionnaires were returned making 30.75 percent. The research findings revealed the following : 1) Audit competency and technical audit positively affected and related to audit quality. 2) Audit competency and contextual audit positively affected and related to audit quality. 3) Audit competency and interpersonal communication positively affected and related to audit quality. And 4) Audit competency and adaptation positively affected and related to audit quality. Therefore, certified public accountants in Thailand must recognize and appreciate the development and improvement of the audit in accordance with the current situation and make certified public accountants successful in audit performance and leading to better audit quality in the future.

Keywords: Audit competency, Audit Quality, Certified Public Accountants

บทนำ

การดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบันการแข่งขันมีอย่างต่อเนืองและเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการเป็นไปอย่างรวดเร็ว รูปแบบวิธีการบริหารจัดการที่หลากหลายถูกคิดค้นขึ้นมาเพื่อสร้างความได้เปรียบในการเข้าถึงผู้บริโภคให้ได้มากยิ่งขึ้นและทั่วถึง การดำเนินธุรกิจเพื่อให้ได้ผลกำไรตามที่คาดหวังนั้น หรือคงไว้ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขันเหนือคู่แข่ง ผู้ประกอบการต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการ และวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินธุรกิจต้องมีการสร้างหรือนำกลยุทธ์ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจสามารถ อยู่รอดได้ ทั้งนี้กลยุทธ์ที่ดีต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของคนในองค์กร ซึ่งมีความสำคัญในการสนับสนุนการบริหารให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ หากผู้ประกอบการต้องการดำเนินธุรกิจให้เกิดผลสำเร็จอย่างต่อเนื่องหรือมีความยั่งยืน ธุรกิจต้องมีระบบการตรวจสอบที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้

เกิดความมั่นใจในความถูกต้องของผลการดำเนินงานที่ผ่านมามีศักยภาพ และมีความมั่นคงมากน้อยแค่ไหน เนื่องจาก ความถูกต้องของข้อมูลผลการดำเนินงานที่ผ่านมาย่อมส่งผลกระทบต่อการวิเคราะห์ศักยภาพ การกำหนดแผนงาน ทิศทางนโยบาย และวิธีการดำเนินงานในอนาคต ยิ่งการดำเนินธุรกิจมีความเจริญก้าวหน้า และขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ยิ่งต้องการศักยภาพหรือความสามารถในการตรวจสอบ ความต้องการผู้ตรวจสอบที่มีศักยภาพมีความสามารถจึงมีมากขึ้น เพราะโอกาสของความผิดพลาดในการบริหารจะมีมากขึ้น ธุรกิจต่าง ๆ จึงต้องการความเชื่อมั่นในผลของการตรวจสอบมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการตรวจสอบจึงต้องมีความสามารถในการปรับตัว ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเหล่านี้ให้ได้ (วารสารณัฏฐศาสตร์, 2549 : 11) ดังนั้นในปัจจุบันผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการตรวจสอบ จะมีความได้เปรียบในการทำงาน หากมีประสบการณ์ มีความสามารถในการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

การบริหารจัดการองค์กรภายใต้สภาพแวดล้อมของการแข่งขันที่ต่างต้องการคงไว้ซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขัน หรือเป็นผู้นำดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ประกอบการต่างมุ่งเน้นความสนใจไปที่หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีต่างคาดหวังผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการบัญชีนี้รวมถึงผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย ผู้สอบบัญชีในปัจจุบันเป็นที่คาดหวังมากขึ้นทั้งจากผู้ว่าจ้าง ลูกค้า และสาธารณชนในด้านของการที่จะต้องมีความรู้ มีทักษะในการทำงานที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากความคาดหวังในผลการปฏิบัติงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตหรือผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชียังต้องเผชิญกับการติดตามกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเกี่ยวกับคุณภาพการทำงาน การสอบบัญชี การรายงานการสอบบัญชีที่ต้องคงไว้ซึ่งความเป็นอิสระได้คุณภาพตามมาตรฐานของการสอบบัญชีต่างเป็นแรงกดดันที่กระทบต่อการทำงานของผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน (บัวจันทร์ อินธิโส. 2552 : 2-3) ส่งผลให้ผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีที่อยู่ในทุกภาคส่วนของการทำงานต้องพัฒนาศักยภาพ ความสามารถทางวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่อง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ตนเองเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างเพียงพอที่เรียกว่ามีสมรรถนะทางการสอบบัญชี

สมรรถนะทางการสอบบัญชี (Audit Competency) เป็นคุณลักษณะความสามารถ ในการสอบบัญชี โดยสมรรถนะในการสอบบัญชีที่ต้องมี ประกอบด้วย เทคนิคการสอบบัญชี เป็นเครื่องมือที่ผู้สอบบัญชีใช้ในการรวบรวมหลักฐาน ซึ่งผู้สอบบัญชีต้องเลือกใช้เทคนิคหรือวิธีการให้เหมาะสมกับงานสอบบัญชีในแต่ละด้าน การเข้าใจสภาพของเหตุการณ์ในกิจกรรมการสอบบัญชี เป็นความใฝ่รู้เชิงลึกที่จะแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์

ความเป็นมา ประเด็นปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จำเป็นต้องงานสอบบัญชี การติดต่อสื่อสาร เป็นสารสนเทศที่เกี่ยวข้องจะมีการระบุจุดบันทึก และสื่อสารในรูปแบบ และเวลาที่ทำ บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของตนได้ มโนทัศน์ในการสอบบัญชี กล่าวคือ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ากับการปฏิบัติงานสอบบัญชี และการปรับตัว เป็นการสร้างหรือรักษาสัมพันธภาพฉันมิตร เพื่อความสัมพันธ์ที่ดี และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตควรจะมีคุณลักษณะความสามารถอย่างใดนั้น คุณสมบัติหรือความสามารถของผู้สอบบัญชีจะถูกกำหนดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการตอบสนองความสำเร็จหรือวัตถุประสงค์ของการสอบบัญชี ซึ่งการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนั้นสมรรถนะทางการสอบบัญชีจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากสมรรถนะทางการสอบบัญชีนอกจากจะส่งผลต่อคุณภาพของงานตรวจสอบแล้วยังมีส่วนช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ดังนั้น ผู้สอบบัญชีจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะทางการสอบบัญชีในด้านต่าง ๆ และผู้สอบบัญชีจะต้องมีความรู้ในงานสอบบัญชีที่ดี การมีความรู้ความสามารถ ในการสื่อสารที่ดี การมีทัศนคติที่ถูกต้อง และการมุ่งมั่นเต็มใจในการให้บริการ (นันทวรรณวงศ์ไชย. 2552 : 2) หากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีความรู้ความสามารถในองค์ประกอบดังกล่าวครบทุกด้านจะส่งผลผลการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตให้มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของการสอบบัญชี

การให้บริการตรวจสอบบัญชีที่มีคุณภาพมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างความน่าเชื่อถือถือจากการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีที่ต้องแสดงความเห็นต่อรายงานทางการเงินว่าได้จัดทำขึ้นโดยเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปหรือไม่ ซึ่ง

ตัวชี้วัดถึงคุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality) ประกอบไปด้วย ความถูกต้อง ทั้งในด้านของเหตุการณ์ ข้อความ ตัวเลข รวมทั้งการอ้างอิงซึ่งทุกครั้งต้องมีเอกสารหลักฐานที่สามารถเชื่อถือได้ ความชัดเจน การพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาทางวิชาการที่ไม่จำเป็น หากจำเป็น ต้องใช้ศัพท์เทคนิคจะต้องมีคำอธิบายหรือนิยามศัพท์ที่ใช้ไว้ความกะทัดรัด โดยพยายามใช้ข้อความสั้น ๆ แต่ได้ใจความในการจัดทำรายงาน ความสร้างสรรค์เป็นการจัดทำรายงานในเชิงบวกเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างผู้สอบบัญชีและเจ้าของกิจการ ความสมบูรณ์ เป็นการเสนอรายงานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ขาดสารสนเทศ ที่สำคัญต่อผู้อ่านที่เป็นเป้าหมาย และความทันกาล คือเสนอรายงานต้องกระทำภายในเวลาที่เหมาะสมเพื่อที่ผู้ใช้ประโยชน์จะได้นำข้อมูลจากรายงานไปพิจารณาดำเนินการให้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งคุณภาพการสอบบัญชีนั้น ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวผู้สอบบัญชีเอง กล่าวคือ หากการสอบบัญชีมีคุณภาพผลงานของผู้สอบบัญชีก็จะได้รับความเชื่อถืออันจะส่งผลต่อความมีชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีและทำให้ผู้สอบบัญชีประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน และคุณภาพการสอบบัญชียังส่งผลต่อลูกค้าที่ได้รับบริการสอบบัญชี กล่าวคือ หากบริการสอบบัญชีมีคุณภาพการบริหารจัดการต้นทุนของเงินทุนของกิจการจะลดลง (สมศักดิ์ จินตวัฒน์กุล, 2554 : 72 - 73) สาธารณชนจะยอมรับและเชื่อถือในผลการดำเนินงานของกิจการ ดังนั้นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำเป็นต้องปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถและเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่กำหนดเพื่อให้ผลงานการตรวจสอบมีคุณภาพ

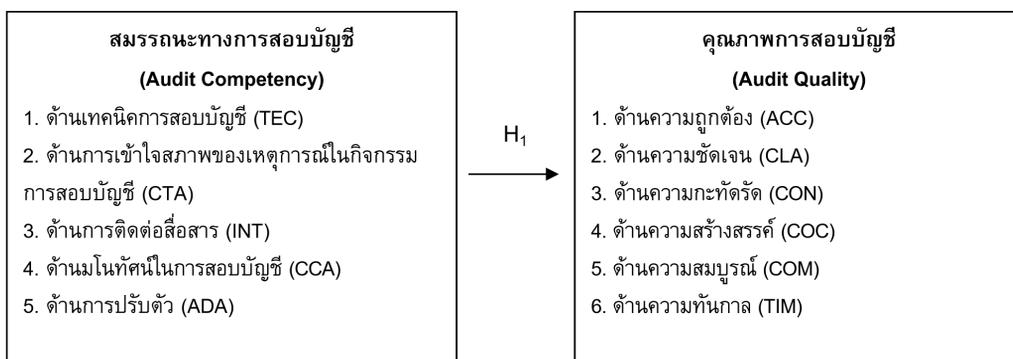
จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบว่า สมรรถนะทางการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการสอบบัญชีหรือไม่ อย่างไร ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการสอบบัญชีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเป็นข้อมูลสำหรับผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนำไปใช้เป็นกลยุทธ์การปฏิบัติงานสอบบัญชีให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นการพัฒนาทางวิชาชีพให้มีความเป็นมาตรฐาน อันนำไปสู่ความสำเร็จในการทำหน้าที่การสอบบัญชี รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้สอบบัญชีรับอนุญาตให้เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะทางการสอบบัญชีอันนำไปสู่คุณภาพของการสอบบัญชีที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

เอกสารของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสมมุติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ สมรรถนะทางการสอบบัญชีได้ถูกกำหนดให้เป็นตัวแปรอิสระ และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการสอบบัญชี จากวัตถุประสงค์ข้างต้นสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

รูปภาพประกอบ 1

โมเดลของสมรรถนะทางการสอบบัญชีและคุณภาพการสอบบัญชี

1. สมรรถนะทางการสอบบัญชี (Audit Competency) หมายถึง การที่ผู้สอบบัญชีใช้ความสามารถที่มีอยู่ทั้งความรู้ ความชำนาญ ทักษะและประสบการณ์ของผู้สอบบัญชีที่สั่งสมและนำความสามารถของผู้สอบบัญชีทั้งหมด นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสอบบัญชี จนประสบความสำเร็จ (เพ็ญพิมล ลิโนทัย, 2542 : 7) ซึ่งประกอบด้วย

1.1 เทคนิคการสอบบัญชี (Technical Audit) หมายถึง เครื่องมือที่ผู้สอบบัญชีใช้ในการรวบรวมหลักฐาน ผู้สอบบัญชีต้องเลือกใช้เทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมกับงานสอบบัญชีในแต่ละด้าน แล้วนำมาประกอบเข้ากันเป็นวิธีการสอบบัญชีในแต่ละรายการหรือแต่ละบัญชี ผู้สอบบัญชีอาจต้องใช้เทคนิคหลายประการในการสอบบัญชีแต่ละด้าน เพื่อให้ครอบคลุมการสอบบัญชีและมีความถูกต้อง ครบถ้วน และเชื่อถือได้

1.2 การเข้าใจสภาพของเหตุการณ์ ในกิจกรรมการสอบบัญชี (Contextual Audit) หมายถึง ความเข้าใจเชิงลึกที่จะแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ ภูมิหลัง ประวัติความเป็นมา ประเด็นปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จำเป็นต้องงานสอบบัญชี รวมถึงการค้นคว้ารวบรวมข้อมูล การหาข้อมูลทั่วไปจากสภาพแวดล้อมรอบ

ตัว โดยคาดว่าอาจมีข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต รวมทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพหรือจะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานสอบบัญชี

1.3 การติดต่อสื่อสาร (Interpersonal Communication) หมายถึง สารสนเทศที่เกี่ยวข้องจะมีการระบุด่วนทันทีและสื่อสารในรูปแบบ และเวลาที่ทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของตนได้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเกิดขึ้นในองค์กรอย่างกว้างขวางในหลายทิศทางทั่วทั้งองค์กร

1.4 มโนทัศน์ในการสอบบัญชี (Conceptual Audit) หมายถึง ความสนใจใฝ่รู้ สั่งสมความรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติงานสอบบัญชี ด้วยการศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ากับการปฏิบัติงานสอบบัญชีให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้

1.5 การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การสร้างหรือรักษาสัมพันธภาพฉันมิตรเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับการสอบบัญชี รวมถึงความสามารถในการปรับตัวมีความคล่องแคล่วในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์

และกลุ่มคนที่หลากหลาย ตลอดจนรวมถึงการยอมรับความเห็นที่แตกต่างและปรับเปลี่ยนวิธีการเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป

2. คุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality) หมายถึง การแสดงความเห็นในงบการเงินของผู้สอบบัญชีในรายงานการสอบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างความเชื่อมั่นในส่วนของความถูกต้องและครบถ้วนในสาระสำคัญ เพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน (อุษณา ภัทรมนตรี 2547 : 39 – 40) ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ความถูกต้อง (Accuracy) หมายถึง รายงานการสอบบัญชีต้องมีความถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ หรือข้อความ ตัวเลข รวมทั้งการอ้างอิงทุกครั้งต้องมีเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ประกอบและสามารถให้คำอธิบายแล้วพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ทุกเรื่อง ซึ่งผู้สอบบัญชีได้ทำการประเมินข้อมูลเหล่านั้นแล้ว

2.2 ความชัดเจน (Clarity) หมายถึง ความสามารถในการสื่อความให้ผู้อ่านรายงานเข้าใจ แสดงลำดับความเป็นเหตุเป็นผล ความชัดเจนอาจเกิดขึ้นโดยหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาทางวิชาการที่ไม่จำเป็น หากจำเป็นต้องใช้ศัพท์เทคนิคต้องมีคำอธิบายหรือนิยามศัพท์ที่ใช้

2.3 ความกะทัดรัด (Conciseness) หมายถึง การใช้ข้อความสั้นๆ แต่ได้ใจความในการจัดทำรายงาน แต่ไม่ได้หมายถึงการจัดทำรายงานให้สั้นๆ เพราะรายงานจะสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับสิ่งที่จะเสนอในรายงานนั้นว่ามีมากน้อยเพียงใด

2.4 ความสร้างสรรค์ (Constructive Criticism) หมายถึง รายงานการสอบบัญชีที่จัดทำขึ้นโดยมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงในสิ่งที่จำเป็นต้องจัดทำรายงานในเชิงบวกเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้สอบบัญชีและเจ้าของกิจการ

2.5 ความสมบูรณ์ (Completion) หมายถึง การเสนอรายงานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ หมายถึง การไม่ขาดสารสนเทศที่สำคัญต่อผู้อ่าน

ที่เป็นเป้าหมาย ซึ่งควรประกอบด้วยสารสนเทศและข้อสังเกตที่สนับสนุนข้อสรุปและข้อแนะนำที่เพียงพอ

2.6 ความทันกาล (Timeliness) หมายถึง การเสนอรายงานต้องกระทำภายในเวลาที่เหมาะสมเพื่อที่ผู้ใช้ประโยชน์จะได้นำข้อมูลจากรายงานไปพิจารณาดำเนินการให้ทันต่อสถานการณ์โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุง

สมมุติฐานการวิจัย : สมรรถนะทางการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชี

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. กระบวนการและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการในการเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยนี้ ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย จำนวน 10,750 คน (สภาวิชาชีพบัญชี. 2555 : เว็บไซต์) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย จำนวน 400 คน โดยเปิดตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 42 - 43) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) 1) จำแนกผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยตามภูมิภาค 2) กำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในประเทศไทยตามสัดส่วน 3) ทำการสุ่มตัวอย่างตามข้อ 2 โดยใช้คอมพิวเตอร์ วิจัยส่งแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ปรากฏว่ามีแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทั้งสิ้นจำนวน 123 ชุด และตีกลับเนื่องจากย้ายกิจการจำนวน 16 ชุด อัตราตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 30.75 ซึ่งสอดคล้องกับ Aaker, Kumar และ Day (2001) ได้นำเสนอว่าการส่งแบบสอบถามต้องมีอัตราตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 จึงจะถือว่ายอมรับได้

2. การวัดคุณลักษณะของตัวแปร

สมรรถนะทางการสอบบัญชีเป็นตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านเทคนิคการสอบบัญชี ประกอบด้วย 4 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการเลือกใช้เทคนิคและวิธีการให้เหมาะสมกับงานสอบบัญชี ซึ่งจะต้องสอดคล้องตรงตามมาตรฐานการสอบบัญชี
- 2) ด้านการเข้าใจสภาพของเหตุการณ์ในกิจกรรมการสอบบัญชี ประกอบด้วย 4 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ ภูมิหลัง ประวัติความเป็นมา ประเด็นปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จำเป็นต่องานสอบบัญชี
- 3) ด้านการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วย 4 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับสารสนเทศที่เกี่ยวข้องจะมีการระบุจุดบันทึกและสื่อสารในรูปแบบ และเวลาที่ทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของตนได้
- 4) ด้านมโนทัศน์ในการสอบบัญชี ประกอบด้วย 4 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับความสนใจใฝ่รู้ สั่งสมความรู้ในการปฏิบัติงานสอบบัญชี และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ากับการปฏิบัติงานสอบบัญชี และ
- 5) ด้านการปรับตัว ประกอบด้วย 3 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ตลอดจนรวมถึงการยอมรับความเห็นที่แตกต่างและปรับเปลี่ยนวิธีการเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป

คุณภาพการสอบบัญชี เป็นตัวแปรตาม ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านความถูกต้อง ประกอบด้วย 4 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับความถูกต้องของรายงานการสอบบัญชี การอ้างอิงทุกครั้งต้องมีเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ประกอบ และสามารถให้คำอธิบายแล้วพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้
- 2) ด้านความชัดเจน ประกอบด้วย 4 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการสื่อความให้ผู้่านรายงานเข้าใจ โดยหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาทางวิชาการที่ไม่จำเป็น หากจำเป็นต้องใช้ศัพท์ เทคนิคต้องมีคำ

อธิบายหรือนิยามศัพท์ที่ใช้

- 3) ด้านความกะทัดรัด ประกอบด้วย 3 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดทำรายงานโดยใช้ข้อความสั้นๆ แต่ได้ใจความในการจัดทำรายงานการสอบบัญชี
- 4) ด้านความสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 3 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดทำรายงานการสอบบัญชี ต้องมีการเสนอแนะให้ปรับปรุงในสิ่งที่จำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการจัดการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- 5) ด้านความสมบูรณ์ ประกอบด้วย 3 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการเสนอรายงานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ไม่ขาดสารสนเทศที่สำคัญต่อผู้อ่านที่เป็นเป้าหมาย และ
- 6) ด้านทันกาล ประกอบด้วย 3 คำถาม โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการเสนอรายงานต้องกระทำภายในเวลาที่เหมาะสมให้ผู้ใช้ประโยชน์ได้นำข้อมูลจากรายงานไปพิจารณาดำเนินการให้ทันต่อสถานการณ์

3. ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Discriminant Power) โดยใช้เทคนิค Item-total Correlation ซึ่งสมรรถนะทางการสอบบัญชี มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.540 – 0.847 และคุณภาพการสอบบัญชี มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.535 – 0.931 และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งสมรรถนะทางการสอบบัญชี มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.757 – 0.926 และคุณภาพการสอบบัญชี มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.799 – 0.946

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย ซึ่งเขียนเป็นสมการ ดังนี้

$$\text{สมการ Audit Quality} = \beta_0 + \beta_1 \text{TEC} + \beta_2 \text{CTA} + \beta_3 \text{INT} + \beta_4 \text{CCA} + \beta_5 \text{ADA} + \varepsilon$$

INT แทน การติดต่อสื่อสาร
 CCA แทน มโนทัศน์ในการสอบบัญชี
 ADA แทน การปรับตัว

TEC แทน เทคนิคการสอบบัญชี
 CTA แทน การเข้าใจสภาพของเหตุการณ์ในกิจกรรมการสอบบัญชี

ผลลัพธ์การวิจัยและการอภิปรายผล

ตาราง 1 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชี ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย

ตัวแปร	TAQ	TEC	CTA	INT	CCA	ADA	VIF
\bar{X}	4.09	4.07	3.96	4.05	4.08	4.11	
S.D.	0.52	0.57	0.63	0.54	0.56	0.59	
TAQ		0.739*	0.683*	0.800*	0.709*	0.787*	
TEC			0.513*	0.682*	0.820*	0.699*	3.457
CTA				0.775*	0.574*	0.695*	2.671
INT					0.692*	0.795*	4.075
CCA						0.717*	3.583
ADA							3.397

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 1 พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันซึ่งอาจเกิดเป็นปัญหา Multicollinearity ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า VIF ปรากฏว่า ค่า VIF

ของตัวแปรอิสระ สมรรถนะทางการสอบบัญชี มีค่าตั้งแต่ 2.671 – 4.075 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่ทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black. 2006 : 585)

ตาราง 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวมของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย

สมรรถนะทางการสอบบัญชี	คุณภาพการสอบบัญชี		t	p-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.464	0.203	2.293	0.024*
ด้านเทคนิคการสอบบัญชี (TEC)	0.248	0.080	3.115	0.002*
ด้านการเข้าใจสภาพของเหตุการณ์ในกิจกรรมการสอบบัญชี (CTA)	0.095	0.064	1.486	0.140
ด้านการติดต่อสื่อสาร (INT)	0.298	0.093	3.211	0.002*
ด้านมโนทัศน์ในการสอบบัญชี (CCA)	0.023	0.083	0.275	0.783
ด้านการปรับตัว (ADA)	0.229	0.076	2.996	0.003*

F = 67.556 p = 0.000 AdjR² = 0.732

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 2 พบว่า สมรรถนะทางการสอบบัญชี ด้านเทคนิคการสอบบัญชี ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการปรับตัว มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี มาตรฐาน การสอบบัญชี มีการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพบัญชีและด้านอื่นๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การตรวจสอบงบการเงินมีความถูกต้องตาม ที่ควรในส่วนที่เป็นสาระสำคัญตามมาตรฐาน การสอบบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป รวมถึงการปฏิบัติ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจันเพชร (2554 : 1-14 – 1-18) กล่าวว่า ผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปซึ่งกำหนดโดยสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย สอดคล้อง

กับแนวคิดของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (2542 : 4) กล่าวว่า ขอบเขตการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี หมายถึงวิธีการตรวจสอบที่จำเป็นในสถานการณ์แวดล้อม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ โดยผู้สอบบัญชีต้องกำหนดขอบเขตวิธีการหรือเทคนิคการตรวจสอบ โดยอาศัยมาตรฐานการสอบบัญชีที่กำหนด โดยสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยเป็นหลัก และคำนึงถึงข้อกำหนดขององค์กร หรือหน่วยงานหรือสถาบัน ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ ข้อกำหนดของกฎหมายหรือบางกรณีตามหนังสือตอบรับงาน และตามรูปแบบรายงานที่กำหนดไว้ในหนังสือการตอบรับงาน สอดคล้องกับแนวคิดของเนตร์พัฒนา ยาวีราช (2550 : 199) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสื่อสารให้มีประสิทธิภาพควรปรับปรุงทักษะในการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ คือ 1) การพัฒนาทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสาร 2) ทักษะการนำเสนอและโน้มน้าวจิตใจ 3) ทักษะด้าน

การเขียน การเขียนที่ดีควรมีความชัดเจน กระชับรัด
 ต่อเนื่อง เข้าใจง่าย 4) การใช้ภาษาที่ถูกต้อง 5)
 การใช้เทคนิคและทักษะอื่นๆ ช่วย เช่น การสร้าง
 บรรยากาศให้เกิดความรู้สึกในทางบวก ได้แก่ สร้าง
 ความอบอุ่นและความร่วมมือ สร้างความมีส่วนร่วม
 สร้างความรู้สึกเท่าเทียมกัน เต็มใจที่จะฟัง การ
 สื่อสารให้เหมาะสมกับเวลา และ 6) การใช้ภาษา
 ที่ไม่ใช่คำพูด ซึ่งการปรับปรุงทักษะการสื่อสารดัง
 กล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ
 เกิดการประสานงานที่ดีและทำให้เกิดความ
 เข้าใจที่ดีระหว่างบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ
 ศิวิมล ประดิษฐ์วรคุณ (2546 : บทคัดย่อ) พบว่า
 การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพงาน
 สอบบัญชีด้านต่างๆ ความทันต่อเวลาในการปฏิบัติ
 งานตรวจสอบ เนื่องจากการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้
 สอบบัญชีกับบุคลากรระดับสูงของบริษัทผู้รับตรวจ
 สอบ ผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องมีมนุษยสัมพันธ์เพื่อ
 ให้ความสัมพันธ์กับลูกค้าเกิดความพึงพอใจใน
 งานสอบบัญชี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Robbins
 และ Coulter (2003 : 123 - 125) พบว่า การปรับ
 ตัวของนักบัญชีเป็นปัจจัยสำคัญโดยเฉพาะอย่าง
 ยิ่งการปรับตัวด้านอุปนิสัยของนักบัญชี นักบัญชี
 ที่มีประสิทธิภาพควรเป็นผู้ที่มีการวางแผนในการ
 ทำสิ่งต่างๆ ล่วงหน้าก่อนที่จะสั่งให้ทำ แสวงหา
 ทางเลือกใหม่ๆ ไม่หยุดนิ่ง มีเป้าหมายอยู่ในใจจัด
 ลำดับความสำคัญของงานเพื่อให้การดำเนินงาน
 บรรลุเป้าหมายนั้นๆ เข้าใจและจัดลำดับความ
 สำคัญของงานอย่างเป็นระบบ มีความคิดว่าจะ
 ชนะหรือประสบความสำเร็จตามคาดหวัง โดยการ
 ที่ชนะหรือการประสบความสำเร็จนั้นไม่ทำให้ผู้อื่น
 เดือดร้อน ระวังเหตุผลของผู้อื่น ตลอดจนแสวงหา
 ข้อมูลเพื่อความเข้าใจอย่างแท้จริง และทำงานร่วม
 กับผู้อื่นได้ ระวังเหตุผลและความคิดเห็นจากผู้อื่น
 ตลอดจนแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว จึงโน้มน้าวให้
 ผู้อื่นเข้าใจยอมรับในความคิดเห็นของตนเอง และ
 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี และให้ความสำคัญใน
 การทำงานเป็นทีมและเป็นผู้ที่มีการพัฒนาตนเอง

อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัย
 ของสุนิษา ธงจันทร์ (2552 : บทคัดย่อ) พบว่า งาน
 ของผู้สอบบัญชีในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป
 อย่างมากตามสภาพแวดล้อมของธุรกิจต่างๆ ที่ได้
 เปลี่ยนแปลงไป ผู้สอบบัญชีที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน
 การบัญชีจึงจำเป็นต้องปรับตัวเองเพื่อให้ก้าวทันกับ
 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต และประโยชน์ของการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผล การวิจัยไปใช้

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ควรมุ่งเน้นและ
 ตระหนักถึงการศึกษาหาความรู้และความชำนาญ
 ทางวิชาชีพเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนา
 ศักยภาพและความสามารถให้ทันสมัยอยู่เสมอ
 อันจะส่งผลต่อคุณภาพการสอบบัญชี และสร้าง
 ความเชื่อมั่นแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงการบรรลุ
 จุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้ผู้ที่สนใจสามารถนำไป
 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบ
 บัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชีในกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ
 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่
 อย่างไร ซึ่งอาจทำให้นักวิจัยมีประสิทธิผลและ
 สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงตามเป้าหมาย
 มากยิ่งขึ้น และมีการศึกษาถึงผลกระทบหรือปัจจัย
 ด้านอื่นๆ เช่น ด้านการรู้จักคิดวิเคราะห์ ด้านการ
 สืบค้นหาความจริง และด้านการหาเหตุผลที่ถูก
 ต้อง เป็นต้น ที่มีผลกระทบต่อสมรรถนะทางการ
 สอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อสามารถ
 นำข้อมูลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้งานได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ประโยชน์ของการวิจัย

สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการสอบบัญชีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเป็นแนวทางสำหรับผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่จะก่อให้เกิดสมรรถนะทางการสอบบัญชี เพื่อให้ผลการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของการสอบบัญชี รวมถึงใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทางวิชาชีพให้มีความเป็นมาตรฐาน อันนำไปสู่ความสำเร็จในการทำหน้าที่การสอบบัญชีต่อไป

สรุปผลการวิจัย

สมรรถนะทางการสอบบัญชี ด้านเทคนิค การสอบบัญชี ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการปรับตัว มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชี ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนั้น ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตควรตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาและปรับปรุงการสอบบัญชีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่การสอบบัญชี อันนำไปสู่คุณภาพของการสอบบัญชีที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- นันทวรรณ วงศ์ไชย. (2552). ผลกระทบของความเป็นมืออาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ บข.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
- นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลาประพร ศรีจันทเพชร. (2554). การสอบบัญชี. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : หจก. ทีพี เอ็น เพรส
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2550). ก้าวหน้าและผู้ท้าชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด,
- บัวจันทร์ อินธิโส. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาตนเองกับความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ บข.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น
- เพ็ญพิมล ลีโนทัย. (2542). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถภาพเชิงวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วารภรณ์ ตระกูลสุษณี. (2549). จิตวิทยาการปรับตัว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ
- ศิริมล ประดิษฐ์วรคุณ. (2546). ปัจจัยกำหนดความพึงพอใจในงานสอบบัญชี : มุมมองของผู้รับการตรวจสอบและหน่วยงานกำกับดูแลตามกฎหมาย. วิทยานิพนธ์ บข.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. (2542). มรรยาทของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและคำชี้แจง. กรุงเทพฯ : สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย
- สภาวิชาชีพบัญชี. (2555). งานทะเบียนผู้สอบบัญชีรับอนุญาต. <<http://www.fap.or.th/cpd.php>> 5 พฤษภาคม,
- สมศักดิ์ จินตวัฒน์กุล. “คุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality),” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. 4(2) : 69 – 75 ; กรกฎาคม – ธันวาคม, 2554
- สุนิษา ธงจันทร์. (2552). ผลกระทบของคุณลักษณะทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ บข.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- อุษณา ภัทรมนตรี. การตรวจสอบและการควบคุมด้านคอมพิวเตอร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- Aaker, D. A., V. Kumar and G.S. Day. *Marketing Research*. New York : John Wiley & Sons, 2001.
- Black, K. “*Business Statistics For Contemporary Decision Making*,” USA : John Wiley and Sons, 2006.
- Robbins, P. S. and M. Coulter. *Management, Bangkok* : Pearson Education Indochina. 2nd ed. USA : John Wiley and Son, 2003.